

Innhold

Kapittel 1

Den demokratiske styringskjeden - fra valg til velferd	13
Innledning	13
Den demokratiske styringskjeden og det norske demokratiet	15
Den demokratiske styringskjeden som delegeringskjede	17
Svekkelse av den demokratiske styringskjeden	19
Svakheter ved den demokratiske styringskjeden som bilde og modell	22
Prinsippene i statsforfatningen	24
Offentlig politikk og styringshensyn i det offentlige	25
Et teoretisk blikk på ulike faser i offentlig politikk	26
Makt, maktutøvelse og maktbaser	28
Autoritet og myndighet	30
Makt- og oppgavefordeling i det norske styringssystemet	31
Hvordan bruke denne boken og nærmere om innholdet i den	31

Kapittel 2

De ulike samfunnssektorene	34
Innledning	34
Hva kjennetegner offentlig, privat og frivillig sektor?	35
Ulike handlingslogikker i de tre sektorene	37
Hva produserer de ulike sektorene?	39
Samarbeid mellom sektorene	40
Ideologisk og politisk syn på hva som bør være de ulike sektorenes størrelse og ansvarsområde	41
Historisk utvikling fra minimalstat til velferdsstat	42
Moderne ideologiske argumenter for de ulike sektorenes størrelse og ansvarsområde	44
Et populært kompromiss - samskaping	47

Hvordan er ansvarsfordelingen mellom sektorer i Norge sammenlignet med andre land?	49
Sammendrag	52

Kapittel 3

Inntakssiden i politikken: den demokratiske meningsdannelsen	54
Innledning	54
Direkte eller indirekte demokrati?	55
Velge, handle, snakke? Tre ulike syn på hva som er et godt demokrati	56
Hvem er folket? Prinsipper for representasjon	57
Prinsipper og praksis	60
Deltakelse i og mellom valg	61
Hvordan kommer saker på den politiske dagsordenen?	63
Agendaer og ulike perspektiver på demokrati	65
Organisasjoners makt til å sette agendaen	67
Sammendrag	68

Kapittel 4

Valgordningen - prinsipper og effekter	70
Innledning	70
Den rettslige forankringen - Grunnloven eller vanlig lov	71
Elektoratets sammensetning i Norge - hvem har stemmerett?	72
Overordnede hensyn i utformingen av valgordninger - idealer og realiteter	75
Hovedtyper av valgordninger	76
Antallet valgdistrikter og fordeling av mandater på distrikt ved stortingsvalg ...	79
Fordelingsmetoder, utjevningsmandater og sperregrense	83
Valgordning ved kommune- og fylkestingsvalg	87
Valgordning ved valg til Sametinget	89
Hvor demokratisk er egentlig den norske valgordningen?	90
Sammendrag	91

Kapittel 5

Stortinget	93
Innledning	93
Hvor representativt er Stortinget?	94
Partifloraen i Norge	97
Stortingets oppgaver	99
Lovgivning	99

Bevilgning	100
Kontroll	103
Sakstyper og saksgang mellom Regjeringen og Stortinget	105
Organisering og arbeidsformer i Stortinget	108
Stortingets presidentskap	108
Stortinget i plenum	109
Komiteene i Stortinget	110
Partigruppene på Stortinget	112
Utviklingstrekk og innflytelsesforhold i Stortinget	113
Sammendrag	117
Kapittel 6	
Regjeringen	119
Innledning	119
Regjeringens rolle og sammensetning	120
Regjeringens arbeidsmåter	126
Andre politiske aktører i regjeringsapparatet – statssekretærer og politiske rådgivere	128
Forholdet mellom storting og regjering: utvikling over tid – som «flo og fjære»	129
Sammendrag	132
Kapittel 7	
Den sentrale statsforvaltningen og statlige selskaper	134
Innledning	134
Et teoretisk blikk på byråkratiet – ansvarlig og representativt byråkrati	136
Verdier og hensyn i offentlig sektor – kryssende forventinger i byråkratrollen ...	139
Departementene i Norge	142
Departementenes organisering	144
Departementenes arbeidsoppgaver	146
Direktorater og tilsyn	147
Statlige forvaltningsbedrifter, selskaper og foretak	152
Utviklingen i forholdet mellom departementene og underliggende etater og virksomheter	155
Rekrutteringspolitikk, demografisk profil og vurdering av ulike beslutningshensyn i sentraladministrasjonen	157
Sammendrag	160

Kapittel 8

Lokaldemokrati - begrunnelse og oppgaver 162

Innledning 162

Desentralisering og lokaldemokratiets plass i styringssystemet 163

    Hvorfor gis lokale og regionale offentlige organer ansvar for oppgaveløsning? 165

    Hvorfor er oppgaver lagt til folkestyrte fylkeskommuner og kommuner? ... 167

    Hvorfor er det etablert folkestyrte organer både på regionalt og på lokalt nivå? 170

    Prinsipper for oppgavefordeling mellom stat, fylkeskommuner (regioner) og kommuner 171

Kommunale oppgaver 172

Statens styring av kommunene - begrunnelse og styringsvirkemidler 176

    Oppgavefordeling som styringsvirkemiddel 178

    Juridiske styringsvirkemidler 178

    Økonomiske styringsvirkemidler 179

    Statlig tilsyn og kontroll 182

    Pedagogiske virkemidler 183

    Kommunestruktur 183

Kommune- og fylkesstruktur - utviklingstrekk og reformer 184

Utviklingstrekk i forholdet mellom kommunene og staten 190

Sammendrag 191

Kapittel 9

Kommunal politikk, administrasjon og tjenesteyting - organisasjon og virkemåte 193

Innledning 193

Arenaer for lokal innbyggerdeltakelse - i og mellom valg 194

De lokale folkevalgte organene - organisering, oppgaver og roller 200

    Nærmere om de to overordnede styringsprinsippene:
     formannskapsmodell eller parlamentarisk modell 201

    Kommunestyre og fylkesting 204

    Politiske utvalg under kommunestyret/fylkestinget 206

    Ordføreren 209

Organisering av kommunal administrasjon og tjenesteyting 210

    Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom den kommunale driftsorganisasjonen 214

    Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom kommunale foretak og selskaper 216

Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom inter-kommunalt samarbeid	217
Organisering og styring av oppgaveløsning gjennom kjøp fra private	219
Organisering og roller	219
Sammendrag	223

Kapittel 10

Reformer og utviklingstrekk i offentlig sektor – en tilstandsbeskrivelse	225
Innledning	225
Et teoretisk blikk på offentlige reformer	226
Reformbølgen New Public Management (NPM)	228
NPM-tiltak i Norge	229
Tilpasning og nye reformer som reaksjon – post-NPM	232
Post-NPM-tiltak i Norge	235
Tilstandsrapporter om det norske demokratiet	237
Sammendrag	240

Kapittel 11

Den demokratiske styringskjeden i møte med kriser	242
Innledning	242
Terrorangrepet 22. juli 2011	244
Flyktningkriser	247
Koronapandemien	252
Klimakrisen – den «snikende» krisen	255

Litteratur	257
-------------------------	------------

Forfattere	279
-------------------------	------------

Stikkord	281
-----------------------	------------